

DET KONGELIGE BARNE-, LIKESTILLINGS-
OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 64 L

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven (tredeling av foreldrepengeperioden)

Tilråding fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 17. februar 2012, godkjent i statsråd samme dag. (Regjeringen Stoltenberg II)

1 Proposisjonens hovedinnhold

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet legger med dette fram forslag til endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) kapittel 14 om ytelser ved fødsel og adopsjon. Endringene gjelder fordeling av foreldrepengeperioden mellom mor og far. Forslaget innebærer at det innføres en mødrekvote av samme varighet som fedrekvoten (tolv uker). Dermed får mor og far rett til en like stor del av perioden etter fødsel. Den resterende del av perioden bestemmer foreldrene selv hvordan de vil fordele. Proposisjonen inneholder de nødvendige lovendringene for gjennomføring av en tredelt foreldrepengeordning.

2 Bakgrunn

I Meld. St. 6 (2010-2011) *Likestilling for likelønn* sier regjeringen at den "vurderer å innføre en tydeligere tredeling av foreldrepermisjonen med en del av foreldrepengeperioden forbeholdt mor, en tilsvarende del forbeholdt far, samt en del som foreldrene kan dele slik de ønsker det." Forslaget ble begrunnet i målet om at foreldrene skal dele foreldrepermisjonen mer likt og at man ønsket å utforme foreldrepengereglene slik at de legger til rette for at fedre tar en større andel av permisjonen. Det ble

pekt på at foreldrene i en tredelt ordning får rett til en like stor del hver og at de kan fordele resten av perioden som de ønsker. En lovfesting av like store kvoter til hver av foreldrene ble framhevet som prinsipielt viktig fordi den vil fjerne forskjellsbehandlingen i dagens system der mors lovfestede andel er mindre enn fars og fordi den vil understreke at den øvrige tiden tilhører begge foreldre.

Likelønnsmeldingens forslag om en tredelt foreldrepengeordning fikk støtte av flertallet under Stortingets behandling av saken. Komiteens flertall, bestående av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, uttalte blant annet følgende i Innst. 299 S (2010-2011): "(...) en tredeling av foreldrepermisjonen vil bidra til større bevissthet rundt valgene i familielivet, slik at hver familie kan finne sine løsninger i småbarnstiden, og hvor begge foreldre etablerer gode omsorgsrelasjoner til barnet. Det er også et sentralt mål at tredeling av foreldrepermisjonen fører til at fedre tar ut en større andel av permisjonen."

Forslaget i likelønnsmeldingen har sin bakgrunn i forslag fra Likelønnskommisjonen i NOU 2008: 6 *Kjønn og lønn*. Kommisjonen foreslo å utforme foreldrepengeordningen etter islandsk modell der den totale stønadsperioden deles i tre: Hver av foreldrene får en del og den siste tredjedelen kan foreldrene bestemme hvordan skal tas

ut. Hensikten med forslaget var blant annet at fravær fra arbeidsmarkedet i forbindelse med fødsel og barneomsorg skal fordeles likere mellom mødre og fedre. Kommisjonen skrev at det "er grunn til å tro at kvinners lønnstap som følge av å få barn, vil reduseres når også menn må ta sin del av ansvaret på hjemmebane."

Likelønnskommisjonens utredning ble sendt på bred høring i 2008. Svært mange av høringsinstansene uttalte seg om forslaget om lovfesting av tredelt foreldrepermisjon. Det er vanskelig å se verken noen klar motstand eller støtte til lovfesting fordi mange legger sterke forutsetninger til grunn for å kunne støtte forslaget. De aller fleste er for prinsippet om at far bør ta større del av permisjonen. Uenigheten går mellom instanser som støtter en lovfesting og de som mener at det vil gripe for mye inn i familiens valgfrihet. Noen legger vekt på viktigheten av å sikre tid til amming.

Høringsinstanser som klart støtter lovfesting av tredelt foreldrepermisjon er blant andre NHO, NTL og NITO. En rekke høringsinstanser understreket nødvendigheten av fars selvstendige rettigheter og heving av taket for lønnskompensasjon før tredeling lovfestet (blant andre Akademikerne, Utdanningsforbundet og Likestillings- og diskrimineringsombudet).

Blant andre YS, Unio og KS mener at en likere deling mellom mor og far er ønskelig, men at det kan stimuleres gjennom bedre rettigheter til far og at permisjonstiden utvides. Mange andre instanser mener at familiens valgfrihet er viktigere enn å styre foreldrenes uttak av permisjon (blant andre HSH, Spekter og Sykepleierforbundet).

3 Gjeldende rett

Rett til foreldrepenger opptjenes ved å være yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før uttaket starter. Den pensjonsgivende inntekten må på årsbasis svare til minst halvparten av grunnbeløpet (grunnbeløpet utgjør pt. 79 216 kroner).

Stønadsperioden for foreldrepenger er i dag 47 uker med 100 prosent dekningsgrad eller 57 uker med 80 prosent dekningsgrad. Ved adopsjon er stønadsperioden henholdsvis 44 eller 54 uker. Siste utvidelse av stønadsperioden skjedde 1. juli 2011. For barn født denne datoen eller senere ble den samlede perioden utvidet med én uke.

Mor må starte sitt uttak av foreldrepenger senest tre uker før fødselen. De første seks ukene etter fødselen er forbeholdt mor.

Når begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger, er tolv uker av stønadsperioden forbeholdt far (fedrekvoten). Fedrekvoten ble sist utvidet med virkning for barn født 1. juli 2011 eller senere. Fedrekvoten ble da utvidet med to uker. Når far tar ut fedrekvoten, stilles det ikke krav om at mor er i aktivitet, se nedenfor. Hvis far skal ta ut mer enn fedrekvoten, må mor ut i aktivitet. Når mor tar ut foreldrepenger, stilles det aldri krav til aktivitet hos far.

Hvis bare far har opptjent rett til foreldrepenger, er det ingen fedrekvote. Far kan i slike tilfeller ta ut foreldrepenger forutsatt at mor er i aktivitet. Det innebærer at far kan ta ut foreldrepenger bare hvis mor etter fødselen eller omsorgsovertakelsen går ut i arbeid, tar offentlig godkjent utdanning på heltid, tar offentlig godkjent utdanning i kombinasjon med arbeid som i sum gir heltid eller deltar på heltid i introduksjonsprogram eller kvalifiseringsprogram. Videre kan far ta ut foreldrepenger dersom mor er innlagt i helseinstitusjon eller på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet. I slike tilfeller er fars maksimale stønadsperiode 38 uker eller 48 uker avhengig av valgt dekningsgrad.

En mor som ikke har opptjent rett til foreldrepenger, har rett til engangsstønad. Engangsstønden utgjør i 2012 35 263 kroner. En far uten opptjent rett til foreldrepenger får ikke noe. Hvis bare mor har opptjent rett til foreldrepenger, får hun rett til hele stønadsperioden alene.

4 Kort om andre nordiske land

Island har en tredelt foreldrepengeordning. Hver av foreldrene har rett til tre måneder av perioden. Fordelingen av de siste tre månedene bestemmer foreldrene selv.

I Sverige er foreldrepengeperioden i utgangspunktet todelt ved at foreldrene har rett til halvparten av stønadsperioden hver. Foreldrene kan overføre sin del av perioden til den andre. To måneder av perioden er imidlertid øremerket hver av foreldrene og kan ikke overføres. Den totale stønadsperioden er på 13 måneder pluss tre måneder som kan tas ut på minstenivå (180 SEK dagen).

I den danske foreldrepengeordningen er det ingen fedrekvote. Foreldrene velger altså selv hvordan de vil fordele foreldrepengeuttaket.

Danske fedre har det laveste foreldrepengeuttaket. I 2010 tok fedrene i Danmark ut 8 prosent av det totale antall permisjonsdager. I Norge tok

fedrene ut 15 prosent dette året, i Sverige 24 prosent og på Island 32 prosent.

5 Departementets vurderinger og forslag

5.1 Vurdering av behovet for tredeling av foreldrepengeperioden

Foreldrepengeordningen legger til rette for at både mødre og fedre kan kombinere omsorg for små barn med yrkesaktivitet. Fedrekvoten sikrer at far får tolv uker av permisjonen. Det er et mål for regjeringen at fedre skal ta en større del av foreldrepengeperioden. Det har vært økning i fedrenes uttak de siste årene. I 2011 tok fedrene 18 prosent av foreldrepengeperioden mot 12 prosent i 2009. Fortsatt blir imidlertid 82 prosent av foreldrepengeperioden tatt ut av mødre.

Økt foreldrepengeuttak blant fedre vil styrke fedres deltakelse i omsorgen for barnet også i barnets første leveår. Dette er viktig for tidlig å etablere god kontakt mellom far og barn. For barnet er det positivt at både mor og far blir sterkt involvert i omsorgen og at grunnlaget dermed legges for et godt forhold mellom barnet og begge foreldre. Jevnere fordeling av permisjonen mellom foreldrene kan skape et godt grunnlag for foreldrenes omsorgsdeling også når barna blir større. Økt deltakelse i barneomsorgen blant fedre er en betingelse for økt yrkesaktivitet blant mødre og for et mer likestilt foreldreskap. Meld. St. 6 (2010-2011) *Likestilling for likelønn* redegjør for hvordan småbarnsfasen øker lønnsforskjellene mellom kvinner og menn. Jevnere fordeling av foreldrepermisjonen vil også bidra til å normalisere slik permisjon og å skape forventning om at både unge kvinner og unge menn kan få fravær som følge av omsorg for små barn. Tiltak for å øke fedres foreldrepengeuttak er dermed også et bidrag til å styrke kvinners posisjon i arbeidslivet.

Når begge foreldre har opptjent rett til foreldrepengeperioden er tre uker før fødselen og de første seks ukene etter fødselen forbeholdt mor. Fedrekvoten på tolv uker er forbeholdt far. Resten av perioden (26 eller 36 uker avhengig av valgt dekningsgrad) kan foreldrene dele mellom seg som de ønsker. Dagens ordning legger altså til rette for at far og mor kan dele permisjonen. I dag er det allment akseptert og forventet at far tar ut de ukene som er reservert for ham. Imidlertid kan holdninger og forventninger hos arbeidsgiver og i samfunnet gjøre det vanskelig for far å ta ut mer enn det som er forbeholdt ham. Selv om gjeldende

foreldrepengeordning gir foreldrene gode muligheter til å dele perioden mellom seg, er det altså slik at kun 18 prosent av foreldrepengeperioden tas ut av far (2011). Blant fedre som tar ut foreldrepengeperioden, tar flesteparten ut akkurat fedrekvoten.

En tredeling av foreldrepengeperioden vil tydeliggjøre at permisjonen tilhører begge foreldrene og kan deles mellom dem. I dag er det en fedrekvote, men ikke noen tilsvarende mødrekvote. Det er derfor en vanlig oppfatning at far skal ha fedrekvoten og at resten av perioden er mors. Dette er en utilsiktet og uheldig virkning som ikke legger til rette for jevnere fordeling av permisjonen mellom foreldrene. Med en mødrekvote og en fedrekvote blir det klarere at den resterende del av perioden er til valgfri fordeling. Slik gis det rom for at foreldrene i større grad enn i dag sammen må diskutere hvordan de skal dele foreldrepengeperioden mellom seg. En tydeligere tredeling av foreldrepengeperioden vil gi holdningsmessig støtte til foreldre som ønsker en jevnere fordeling av stønadperioden og vil ventelig bidra til økt fedreuttak.

Likelønnskommisjonen foreslo å dele foreldrepengeperioden i tre like deler med en tredjedel til mor, en tredjedel til far og en tredjedel til valgfri fordeling. Flere høringsinstanser mente dette ville gripe for mye inn i familiens valgfrihet. Regjeringens forslag til tredeling innebærer ikke at perioden deles i tre like store deler. Foreldrenes kvoter er på tolv uker, mens den valgfrie delen er 20 uker eller 30 uker, avhengig av valgt dekningsgrad (se kapittel 5.3 nedenfor). Slik ivaretas hensynet til familiens fleksibilitet.

Vår gode foreldrepengeordning har hatt stor betydning for omfanget av amming i Norge, noe det må arbeides for å opprettholde. I høringen av likelønnskommisjonens utredning uttalte Ammehjelpen og Nasjonalt kompetansesenter for amming at de er imot tredeling av hensynet til amming. Ammehjelpen mener at mors permisjon må være på minst åtte måneder etter fødselen. Den tredelte ordning som foreslås i denne proposisjonen, er innrettet slik at helsemyndighetenes anbefalinger om amming fortsatt kan følges. Dersom foreldrene ønsker det, kan mor ta ut 32 uker med full lønn etter fødselen, altså nærmere åtte måneder. Velger foreldrene 80 prosent dekning, kan mor ta ut 42 uker etter fødselen.

Mor er sikret permisjon de første seks ukene etter fødselen. Fars kvote er på tolv uker. Far er altså sikret dobbelt så mange uker sammen med barnet som mor er. Mor tar i de aller fleste tilfeller ut mer av foreldrepengeperioden enn far. Departementet ser det likevel som ønskelig at regelverket

likestiller mor og far på dette punktet og at hver av dem får reservert det samme antall uker sammen med barnet.

5.2 **Tredeling av foreldrepengeperioden – innføring av mødrekvote**

Tredeling av foreldrepermisjonen innebærer at det innføres en mødrekvote tilsvarende fedrekvoten. Slik får mor en del av perioden forbeholdt seg, far får en del av perioden forbeholdt seg og resten er til fri fordeling mellom foreldrene. Ved en tydeligere tredeling av perioden er det sentralt at mors og fars kvoter skal være like lange. Departementet foreslår derfor at mødrekvoten skal være av samme varighet som fedrekvoten: Tolv uker.

En mødrekvote innebærer at alle mødre må ta ut minst tolv uker permisjon etter fødselen. Ellers faller ukene bort, på samme måte som fedrekvotekene faller bort hvis ikke far benytter seg av dem. Ettersom svært få mødre (færre enn 100 per år) tar ut mindre enn tolv uker permisjon, får innføring av en mødrekvote få praktiske konsekvenser. Innføring av mødrekvote og en ny tredelt ordning har imidlertid en viktig prinsipiell og signalmessig betydning ved at hver av foreldrene får øremerket rett til like mange uker sammen med barnet og at det blir tydeligere at foreldrene har like stor rett til den felles delen av permisjonen.

De første seks ukene etter fødsel er også i dag forbeholdt mor av helsemessige grunner. Man kunne tenke seg at disse seks ukene ble holdt utenom mors kvote. Departementet mener imidlertid det er et selvstendig poeng at hver av foreldrene har øremerket en like lang periode i en tredelt ordning. Mor tar i de aller fleste tilfellene ut mesteparten av permisjonen; det er derfor ikke behov for å forbeholde en større del av permisjonen for mor enn for far. Departementet foreslår på denne bakgrunn at de første seks ukene inngår i mors kvote.

Mor må starte sitt uttak av foreldrepenger senest tre uker før termin. Departementet mener at disse ukene ikke skal inngå som en del av mors kvote. Det sentrale er å sikre begge foreldre like mange uker sammen med barnet. Ukene før fødsel bør derfor ikke inngå i mors kvote. Se også omtale nedenfor i kapittel 5.3.

Hvis far ikke tar ut fedrekvoten, faller ukene bort. Mor kan få overført fedrekvotekene til seg bare hvis far på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet eller er innlagt i helseinstitusjon, jf. folketrygdloven § 14-12 tredje ledd. Departementet mener at denne snevre

unntaksregelen må videreføres i en ny tredelt ordning og at tilsvarende unntaksregel bør gjelde for mødrekvoten hvis mor er for syk til å ta seg av barnet.

Hovedregelen er at foreldrenes samtidige uttak av foreldrepenger ikke kan overstige 100 prosent av valgt sats, se § 14-10 sjette ledd. Dette gjelder ikke for utvidelsen av perioden ved flerbarnsfødsler eller ved adopsjon av flere barn samtidig. Det er også gjort unntak ved uttak av fedrekvoten. Det følger av § 14-12 annet ledd annet punktum at fedrekvoten kan tas ut samtidig med at mor tar ut graderte foreldrepenger på opptil 50 prosent av valgt sats.

I en tredelt ordning må reglene være mest mulig like for mor og far. I lovforslaget er det derfor tilsvarende åpnet for samtidig uttak av mødrekvoten og graderte foreldrepenger for far. Når mor tar ut mødrekvoten, vil altså far kunne ta ut graderte foreldrepenger på opptil 50 prosent av valgt sats, på samme måte som mor i dag kan ta ut graderte foreldrepenger på opptil 50 prosent av valgt sats når far tar ut fedrekvoten. Ved slikt samtidig uttak av foreldrepenger som overstiger 100 prosent av valgt sats forbrukes deler av stønadsperioden. Perioden med foreldrepenger blir dermed kortere (siste dag for utbetaling av foreldrepenger blir framskyndet) enn om foreldrene kun hadde tatt ut foreldrepenger med 100 prosent av valgt sats.

Folketrygdloven § 14-15 fastsetter at dersom en av foreldrene er alene om omsorgen for barnet, har han eller hun rett til å ta ut foreldrepenger den gjenværende del av stønadsperioden. Det er altså den av foreldrene barnet bor fast hos, som har rett til å ta ut foreldrepenger. Dersom de er enige om det, kan den andre av foreldrene ta ut foreldrepenger. Bestemmelsen videreføres.

5.3 **Uketall**

Den samlede stønadsperioden for foreldrepenger er 47 uker med full sats eller 57 uker med redusert sats (80 prosent av beregningsgrunnlaget). Den samlede utbetaling blir noe høyere om man velger 100 prosent-alternativet. Stadig flere velger å ta ut foreldrepenger med 100 prosent dekning. I 2000 valgte 76 prosent av foreldrene å ta ut foreldrepenger med 80 prosent av beregningsgrunnlaget. I 2010 valgte 57,6 prosent 80 prosent-alternativet. Fedrekvoten er tolv uker uansett hvilken dekninggrad foreldrene har valgt. Hvis foreldrene velger 80 prosent-alternativet, er dermed en større del av permisjonen til fri fordeling mellom foreldrene enn hvis de velger 100 prosent dek-

ning. Som omtalt ovenfor i kapittel 5.2, bør mødrekvoten være like lang som fedrekvoten. Ved overgang til en tredelt ordning kunne man vurdere å utvide kvotene i 80 prosent-alternativet slik at hver av foreldrene fikk et større antall uker i sin kvote. Departementet mener imidlertid at det er viktig at perioden foreldrene kan dele fritt mellom seg er lang slik at familienes fleksibilitet beholdes. En annen grunn til ikke å utvide kvotene er at mange uker ville falle bort hvis den ene av foreldrene ikke benyttet seg (fullt ut) av sin kvote. Familiene ville miste mange uker med lønnet permisjon. Konsekvensen ville bli at en av foreldrene måtte være hjemme ulønnet eller at familien måtte finne andre omsorgsløsninger for barnet. Departementet er derfor kommet til at mødre- og fedrekvoten bør være tolv uker både i 80 prosent- og i 100 prosent-alternativet. Departementet understreker at foreldrene, som i dag, må velge samme dekningsgrad.

Mor må av hensyn til barnet starte sitt uttak av foreldrepenger senest tre uker før fødselen. I praksis avtales permisjonsstart med utgangspunkt i forventet termin dato. Dersom mor føder før termin, faller resten av de tre ukene bort. Foreldrene har i slike tilfeller rett til 44 uker med full sats eller 54 uker med redusert sats etter fødselen. Etter at hver av foreldrene har tatt ut sin kvote på tolv uker, vil det være henholdsvis 20 og 30 uker igjen til fordeling mellom dem.

Hvis mor føder etter termin, forbrukes stønadsperioden etter fødsel. Hvis barnet for eksempel kommer to uker etter termin, blir perioden etter fødsel henholdsvis 42 eller 52 uker. I dag blir den perioden som er til fri fordeling mellom foreldrene redusert i slike tilfeller. Det skjer altså ingen reduksjon i de første seks ukene etter fødsel mor skal ha, ei heller i fedrekvoten. Departementet mener det er viktig at begge foreldre har rett til like lang tid sammen med barnet. Det foreslås derfor en videreføring av dagens regler slik at det er perioden som er til fri fordeling mellom foreldrene som skal reduseres i slike tilfeller, og ikke en av kvotene.

Mor kan velge å starte uttaket av foreldrepenger inntil tolv uker før fødselen. Perioden etter fødselen reduseres da tilsvarende. Når mor har tatt et slikt valg, kunne man tenke seg at dette gikk på bekostning av mors kvote (med unntak av de første seks ukene etter fødsel som mor uansett må ta). Departementet mener imidlertid at mødrekvoten også i slike tilfeller bør være tolv uker og at det er fellesdelen som bør forkortes. Regelverket blir enklest å praktisere hvis kvotene

i alle tilfeller skal være like lange. Dette er også en videreføring av gjeldende regler.

Departementet foreslår at mor ikke skal kunne ta mødrekvoten før fødsel. Tredeling av perioden skal sikre mor og far rett til like lang tid sammen med barnet. Dette ville ikke oppnås hvis mor skulle gis anledning til å bruke deler av sin kvote før barnet blir født.

Ved adopsjon er stønadsperioden 44 uker med full sats eller 54 uker med redusert sats. Stønadsperioden løper fra omsorgsovertakelsen. Også her er fedrekvoten tolv uker. Tredeling av perioden vil gjelde tilsvarende for disse familiene slik at hver av foreldrene får en kvote på tolv uker hver. De resterende ukene (20 uker ved 100 prosent-alternativet og 30 uker ved 80 prosent-alternativet) fordeler foreldrene som de ønsker.

Foreldrene velger fritt når kvotene og fellesdelen skal tas ut. Det er ikke et vilkår at kvotene tas før fellesdelen eller omvendt. Det eneste unntaket fra dette er at mor må ta de første seks ukene etter fødsel, som inngår i hennes kvote. Det er heller ikke noe i veien for at foreldrene stykker opp permisjonen og bytter på å være hjemme. Departementet understreker at mor må være i aktivitet når far skal ta ut foreldrepenger som ikke er fedrekvote (se kapittel 5.4.2 nedenfor).

5.4 Om aktivitetskrav

5.4.1 I kvotene

Når mor tar ut foreldrepenger, stilles det ingen krav til hva far gjør. Når far tar ut fedrekvoten, stilles det ingen krav til hva mor gjør. Foreldrene kan altså være hjemme samtidig under fedrekvoten. Hvis far skal ta ut mer enn fedrekvoten, stilles det krav til aktivitet hos mor. Se nærmere om aktivitetskravet i kapittel 3 ovenfor.

Da fedrekvoten ble innført i 1993, var det aktivitetskrav under fedrekvoten. Intensjonen var at faren skulle ha hovedansvaret for barnet i de fire ukene fedrekvoten varte, og man la derfor vekt på at moren ikke skulle være hjemme samtidig med at far tok ut fedrekvoten. Allerede året etter ble imidlertid aktivitetskravet fjernet under fedrekvoten, jf. Ot.prp. nr. 80 (1993-94). Det viste seg at kravet skapte problemer der mor ikke gikk tilbake i arbeid etter permisjonen, for eksempel fordi retten var opptjent i et vikariat og mor ikke hadde noen jobb å gå tilbake til eller fordi mor ønsket å ta ulønnet permisjon etter den betalte permisjonen.

Det finnes ikke statistikk over hvor mange som har valgt å være hjemme samtidig under hele

eller deler av fedrekvoten. I en utvalgsundersøkelse gjennomført av Arbeids- og velferdsdirektoratet¹ oppga 46 prosent av mødrene at de var i fulltids arbeid eller studier hele tiden mens far tok ut fedrekvoten. 29 prosent av mødrene oppga at de var hjemme under hele fedrekvoten. Fedrekvoten var på tidspunktet for undersøkelsen seks uker. I familier der far tok ut mer enn fedrekvoten, var det en større andel av mødrene som var i fulltids arbeid eller utdanning under uttaket enn i familier der far tok ut akkurat fedrekvoten eller mindre.

Når far er alene hjemme med barnet mens mor er i jobb eller utdanning, må far ta ansvar for barnet alene og finne sin egen måte å utøve foreldrerollen. Det kan dermed skapes tettere og bedre kontakt mellom far og barn og bedre grunnlag for omsorgsdeling mellom mor og far også når barnet blir eldre. Dette kunne tale for å innføre krav om aktivitet i kvotene. På den annen side vil mange familier sette pris på at både mor, far og barn kan tilbringe noen uker sammen. Når kvotene er på tolv uker, overstiger de vanlig ferie. Mange vil ikke ha råd til å ta ulønnet permisjon over lengre tid. Det må derfor antas at i de fleste familier vil foreldrene ikke være hjemme samtidig under uttaket av kvotene, og i alle fall ikke under hele kvoten.

Departementet mener det ville være problematisk å sette krav om aktivitet hos den andre av foreldrene for at en forelder skal kunne ta ut foreldrepenger i kvotene. De første seks ukene etter fødselen må mor ta permisjon, jf. § 12-4 i lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. Disse ukene inngår i mors kvote. I disse ukene er det utelukket å sette aktivitetskrav til far som kunne hindre mors uttak av foreldrepenger. Også utover de første seks ukene ville aktivitetskrav for mange oppleves som urimelig. En del ønsker å tilbringe deler av permisjonen sammen og en slik regel ville bli for streng og gi familiene lite fleksibilitet. Ikke alle barn får plass i barnehage med en gang etter at foreldrepermisjonen er avsluttet. Noen må vente til neste barnehageår begynner i august. Det er heller ikke alle foreldre som ønsker at barnet skal begynne i barnehage like etter at foreldrepengeperioden er ferdig. Foreldrene må dermed ta ulønnet permisjon en periode. Dette er vanskelig å kombinere med et aktivitetskrav i kvotene. Ekstra urimelig blir aktivitetskrav i kvotene hvis en eller begge foreldrene ikke har en jobb å gå tilbake til etter permisjonen.

Retten til foreldrepenger kan for eksempel være opptjent i et vikariat eller engasjement som er utløpt eller forelderen kan ha blitt arbeidsledig før eller etter permisjonen. Hvis en eller begge foreldre ikke oppfyller aktivitetskravet, ville en eller begge kvotene falle bort. Familien kunne altså miste inntil 18 uker av permisjonen (de siste seks ukene av mors kvote pluss fars kvote). Foreldrene måtte i så fall være hjemme i ulønnet permisjon eller finne andre barnepassløsninger.

Departementet finner på denne bakgrunn at dagens regelverk for fedrekvoten bør videreføres og foreslår at det ikke skal være aktivitetskrav i kvotene.

5.4.2 I fellesdelen

Hvis far skal ta ut foreldrepenger utover fedrekvoten, må mor gå ut i aktivitet. Det vil si at hun må gå ut i arbeid, utdanning, delta på introduksjonsprogram eller kvalifiseringsprogram. Far kan også ta ut foreldrepenger hvis mor er innlagt i helseinstitusjon eller på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet. Aktivitetskravet til mor er begrunnet i at man ikke ønsker å gi far rett til foreldrepenger når mor likevel er hjemme og kan ta seg av barnet (dobbelomsorgsprinsippet). Når mor tar ut foreldrepenger, er det ingen krav til hva far gjør. Foreldrene kan være hjemme samtidig under mors uttak av foreldrepenger.

I dag er det altså ulike regler for henholdsvis mors og fars uttak av foreldrepenger i den delen av perioden som er til fri fordeling mellom foreldrene. I en tredelt ordning kan man i prinsippet tenke seg tre ulike løsninger i fellesdelen: Ingen aktivitetskrav, aktivitetskrav til mor, men ikke til far (dagens løsning) eller aktivitetskrav til begge foreldre.

Aktivitetskravet kan være et hinder for fars uttak av foreldrepenger. Særlig gjelder dette hvis mor ikke har opptjent rett til foreldrepenger og ikke har noen jobb å gå tilbake til etter fødselen. Som omtalt nedenfor i kapittel 5.6, vil tredeling av foreldrepengeperioden kun være aktuelt hvis begge foreldrene har opptjent rett til foreldrepenger. Vi taler altså her om situasjoner der mor i de aller fleste tilfeller har et arbeid å gå tilbake til. Familien har derfor, selv med aktivitetskrav, gode muligheter til å velge at far skal ta ut mer enn sin kvote.

For å oppnå formell likestilling i en tredelt modell kunne man vurdere å innføre aktivitetskrav til far når mor skal ta ut mer enn sin kvote. Dette ville være en innstramming av foreldrepenger.

¹ Moderne familier – tradisjonelle valg – en studie av mors og fars uttak av foreldrepermisjon, Arbeids- og velferdsdirektoratet 2009.

geordningen som kunne gi urimelig utslag. Hvis verken mor eller far har mulighet til å gå ut i aktivitet, for eksempel på grunn av arbeidsledighet, ville de blokkere hverandres uttak. Ingen av dem kunne da ta ut sin opptjente rett til foreldrepenger. Et slikt resultat er ikke ønskelig.

Departementet er kommet til at det er mest hensiktsmessig å beholde dagens regler med hensyn til aktivitetskrav i den delen som er til fri fordeling mellom foreldrene: Mor må oppfylle aktivitetskravet hvis far skal ta ut foreldrepenger. Det stilles ikke aktivitetskrav til far når mor tar ut foreldrepenger.

5.5 Foreldrepenger ved tidlig stebarnsadopsjon

For å få rett til foreldrepenger, må man være juridisk forelder til barnet. Har barnet bare én juridisk forelder, har vedkommende rett til hele stønadperioden alene. Adopsjon av ektefellens barn gir som hovedregel ikke rett til foreldrepenger. Hvis adopsjonen finner sted mens stønadperioden ved fødsel fortsatt løper, kan imidlertid adoptivforelderen ta ut foreldrepenger. I slike tilfeller har adoptivforelderen tilsvarende rettigheter som fedre i den resterende del av stønadperioden, men uten plikt til å ta ut fedrekvoten, se folketrygdloven § 14-5 tredje ledd. Dersom foreldrene ønsker det, kan altså adoptivforelderen ta ut hele eller deler av den perioden som gjenstår. Skal adoptivforelderen ta ut mer enn kvoten på tolv uker, stilles det aktivitetskrav til juridisk forelder. Gjeldende rett innebærer altså at adoptivforelderen gis rettigheter som en far, selv om vedkommende i noen av disse tilfellene er en kvinne.

Departementet foreslår at det ikke gjøres endringer i gjeldende rett og at folketrygdloven § 14-5 beholdes som i dag. Ettersom det i slike tilfeller vil være fedrekvote adoptivforelderen har mulighet til å ta ut (og ikke mødrekvote), er det ikke behov for å endre ordlyden i bestemmelsen selv om det innføres en mødrekvote i foreldrepengeordningen.

5.6 Oppsummering

En tydeligere tredeling av foreldrepengeperioden er prinsipielt viktig fordi den vil signalisere at fellesdelen av foreldrepengeperioden tilhører begge foreldre. De må aktivt ta stilling til hvordan fellesdelen skal fordeles. I tillegg gjøres ordningen mer likestilt ved at mor og far får øremerket like mange uker av perioden etter fødsel. Av hensyn til

fleksibiliteten i ordningen er det også et viktig poeng at den valgfrie fellesdelen er lang.

Juridisk sett innebærer tredeling at det innføres en mødrekvote som er like lang som dagens fedrekvote. Mor får altså rett til å ta ut tolv uker etter fødsel. Hun får også plikt til å ta ut tolv uker i den forstand at ukene faller bort dersom hun ikke benytter seg av dem.

Forslaget medfører lovtekniske justeringer som følge av tredelingen. Materielt sett foreslås ingen andre endringer i reglene for foreldrepenger. Det skal fortsatt være aktivitetskrav når far tar ut foreldrepenger som ikke er fedrekvote. Det skal ikke være aktivitetskrav i fedrekvoten og det vil heller ikke være aktivitetskrav til far når mor tar ut foreldrepenger.

Departementet understreker at innføring av mødrekvote og tredeling av perioden kun vil være aktuelt der begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger. Hvis bare far har opptjent rett til foreldrepenger, er det ingen fedrekvote. På samme måte vil det ikke være noen mødrekvote hvis bare mor har opptjent rett til foreldrepenger. Hvis bare mor har opptjent rett, kan hun, som i dag, ta ut hele perioden. Hvis mor ikke har opptjent rett til foreldrepenger, får hun heller ingen mødrekvote; hun får engangsstønad som i dag. Far kan i slike tilfeller ta ut inntil 38/48 uker hvis mor oppfyller aktivitetskravet, se omtale i kapittel 3 over.

Hvis mors opptjeningsgrunnlag er lavt, kan det være økonomisk mer gunstig for henne å ta ut engangsstønad i stedet for foreldrepenger. Det blir da ingen fedrekvote, men far kan ta ut inntil 38/48 uker under forutsetning av at mor går ut i aktivitet. Departementet understreker at mors adgang til å velge engangsstønad framfor foreldrepenger beholdes. I slike tilfeller blir det ingen periode foreldrene skal dele mellom seg og dermed heller ingen mødrekvote eller fedrekvote, jf. forrige avsnitt.

6 Økonomiske og administrative konsekvenser

Fedrekvoten i en tredelt ordning vil bli like lang som dagens fedrekvote. Forslaget om en tydeligere tredeling av foreldrepengeperioden har dermed ikke økonomiske konsekvenser. Forslaget vil kreve endringer i NAVs IKT-systemer. Kostnadene ved disse anslås på usikkert grunnlag til om lag 500 000 kroner. Kostnadene dekkes innenfor Arbeids- og velferdsetatens ramme.

7 Merknader til de enkelte paragrafene

7.1 Endringer i folketrygdloven

Til § 14-9 femte ledd

Endringen innebærer at det innføres en mødrekvote som er like lang som fedrekvoten (tolv uker).

De første seks ukene etter fødsel vil fortsatt være forbeholdt mor. Disse ukene inngår i mødrekvoten. Mor må altså ta seks uker av sin kvote rett etter fødselen. De øvrige seks ukene kan hun ta like etter de første seks ukene eller hun kan ta dem etter at far har tatt noe av eller hele den delen av permisjonen han skal ta ut. Foreldrene vil altså ha samme mulighet som i dag til å stykke opp permisjonen slik at mors og fars permisjonsuttak ikke skjer sammenhengende. For eksempel kan mor først ta ut ti uker permisjon etter fødselen, så kan far ta ut 22 uker permisjon før mor tar ut tolv uker til sist. Departementet understreker at stønadsperioden løper sammenhengende med mindre det er grunnlag for utsettelse av uttak etter folketrygdloven § 14-11.

Moren har anledning til å starte stønadsperioden tolv uker før fødselen. Hun må starte uttaket senest tre uker før fødselen, jf. § 14-10 første ledd. Moren kan ikke ta ut hele eller deler av kvoten før fødsel. Både mor og far må ta ut tolv uker etter fødsel, hvis ikke faller ukene bort. Unntak fra dette gjelder kun hvis forelderen på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet eller er innlagt i helseinstitusjon, jf. § 14-12.

Innføring av mødrekvote innebærer ingen andre endringer enn at moren får en lengre periode forbeholdt seg. Mødrekvoten skiller seg ikke fra gjeldende regler for mors uttak av foreldrepenger. Det stilles for eksempel ikke aktivitetskrav til far under uttaket og kvoten kan utsettes hvis vilkårene i § 14-11 er oppfylt.

Paragraf 14-16 har bestemmelser om gradert uttak av foreldrepenger. Annet ledd fastsetter at unntatt fra gradert uttak er den delen av stønadsperioden som er forbeholdt moren, jf. § 14-9 femte ledd annet punktum. Etter lovforslaget her vil femte ledd annet punktum bli stående uendret. Ukene før fødsel og de første seks ukene etter fødsel kan dermed fortsatt ikke tas ut gradert. Resten av mødrekvoten kan tas ut gradert.

Til § 14-10 sjette ledd

Bestemmelsen fastsetter at samtidig uttak som hovedregel ikke kan overstige 100 prosent av valgt sats. Det er gjort unntak for utvidelsen av perioden ved flerbarnsfødsler og ved uttak av fedrekvote. Etter innføring av mødrekvote vil det også være anledning til samtidig uttak av mødrekvote og graderte foreldrepenger til far på opptil 50 prosent av valgt sats, se kapittel 5.2.

Til § 14-12

Endringen innebærer at det innføres en mødrekvote av samme lengde som fedrekvoten. De første seks ukene etter fødsel inngår i mors kvote. Mor skal altså ha de første seks ukene pluss seks uker til av stønadsperioden etter fødsel. Mor behøver ikke ta de siste seks ukene av sin kvote i forlengelsen av de første seks ukene etter fødsel. Det vises til merknaden til § 14-9 femte ledd.

Bestemmelsens annet ledd fastsetter at faren kan ta ut fedrekvoten uten hensyn til om vilkårene i § 14-13 første ledd er oppfylt. Det stilles altså ikke aktivitetskrav til mor under fars uttak av fedrekvoten. Dette er en videreføring av gjeldende rett. Departementet understreker at under mors uttak av foreldrepenger stilles det fortsatt ikke aktivitetskrav til far.

Annet ledd fastsetter videre at fedrekvoten kan tas ut samtidig med at moren tar ut graderte foreldrepenger på opptil 50 prosent av valgt sats etter reglene i § 14-16. Etter lovforslaget får far rett til gradert uttak av foreldrepenger på opptil 50 prosent av valgt sats samtidig som mor tar ut mødrekvoten.

Tredje ledd gir adgang til unntak fra fedrekvoten og mødrekvoten ved sykdom hos den av foreldrene som skal ta ut foreldrepenger. Dagens adgang til å overføre fedrekvoten til mor ved sykdom hos far vil gjelde tilsvarende for overføring av mødrekvoten til far ved sykdom hos mor.

De første seks ukene etter fødsel er forbeholdt mor også i dag. Disse ukene vil inngå i mødrekvoten. De første seks ukene etter fødsel kan ikke overføres til far. Dersom mor på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet eller er innlagt i helseinstitusjon, kan hun utsette foreldrepenguttaket etter § 14-11 bokstav c). Eventuelt kan far ta ut foreldrepenger med hjemmel i § 14-13 fjerde ledd jf. første ledd bokstav d) eller e). Innføring av mødrekvote innebærer altså ingen endringer fra dagens regler for de første seks ukene etter fødsel.

7.2 Ikrafttredelsesbestemmelsen

Departementet foreslår at loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer og at endringene gjelder for tilfeller der fødselen eller omsorgsovertakelsen skjer tidligst denne datoen.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i folketrygdloven (tredeling av foreldrepengeperioden).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i folketrygdloven (tredeling av foreldrepengeperioden) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i folketrygdloven (tredeling av foreldrepengeperioden)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

§ 14-9 femte ledd skal lyde:

Stønadsperioden kan deles mellom foreldrene når begge fyller vilkårene for rett til foreldrepenger etter § 14-6. Unntatt fra deling er de siste 15 stønadsdagene (3 ukene) før og de første 30 stønadsdagene (6 ukene) etter fødselen, som er den delen av stønadsperioden som er forbeholdt moren ved fødsel. Unntatt fra deling er også 12 uker som er forbeholdt faren (fedrekvoten), se § 14-12, og 12 uker som er forbeholdt moren (mødrekvoten). De første 6 ukene etter fødsel som er forbeholdt moren, inngår i mødrekvoten. Mødrekvoten kan ikke tas ut før fødsel.

§ 14-10 sjette ledd skal lyde:

Foreldrenes samtidige uttak av foreldrepenger kan ikke overstige 100 pst. av valgt sats, se § 14-9 tredje ledd. Dette gjelder likevel ikke utvidelsen ved flerbarnsfødsler eller ved adopsjon av flere barn samtidig, se § 14-9 fjerde ledd eller ved uttak av *kvotene*, se § 14-12 annet ledd.

§ 14-12 skal lyde:

§ 14-12 Uttak av *kvotene*

Dersom begge foreldre fyller vilkårene for rett til foreldrepenger, er 60 stønadsdager (12 uker) av stønadsperioden forbeholdt faren (fedrekvote) og 60 stønadsdager (12 uker) av stønadsperioden er forbeholdt moren (mødrekvote). De første 30 stønadsdagene (6 ukene) etter fødsel som er forbeholdt moren, inngår i mødrekvoten.

Faren kan ta ut fedrekvoten uten hensyn til om vilkårene i § 14-13 første ledd er oppfylt. *Kvotene* kan også tas ut samtidig med at *den andre av foreldrene* tar ut graderte foreldrepenger på opp til 50 pst. av valgt sats, se § 14-16.

Det kan gjøres unntak fra bestemmelsene i første ledd dersom *forelderen som skal ta ut foreldrepenger* på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet eller er innlagt i helseinstitusjon. Forhold som nevnt i første punktum må dokumenteres med legeerklæring.

II

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Loven gjelder for tilfeller der fødselen eller omsorgsovertakelsen skjer på ikrafttredelsestidspunktet eller senere.

Trykk: AS O. Fredt Arnesen. Februar 2012

241491